

ליום בו יעלו תלמידי על רבם. היום הזה הגיע. לחיי המפקד!

כזה היה יצחק שדה.

הוא הבין את התבונה העליונה של כל מנהיג אמיתי: לחנך דור של ממשיכי דרך ולהיות למיור.

דיבוק פרטיזני. אולם יצחק שדה היה עוד רחוק מלהיות מיור. הוא הקים את חיל השריון במיבצע מזהיר של אימפרוביזציה. הוא השתתף תחת פקודו של תלמידו, בכל מבצעי הדרום, מעשר המכות ועד לפלישה למצרים היו אלה מיבצעים שזכו לתהילת הפרשנים הצבאיים המהוללים ביותר בעולם, ובראשם הקפטן לידל-הארט, ששוחח עליהם ארוכות עם יגאל אלון אחרי המלחמה. כי תורת הפלמ"ח של שדה לא היתה מפגרת לעומת תורת הצבא הסדיר האורתודוכסי, אלא להיפך, השתלבה עם התורה הצבאית המתקדמת ביותר, פרי רוחם של לידל-הארט, פולר ושותפיהם.

אמר יגאל אלון למקטרגים: "קל יותר להפוך פרטיזן לחייל, מאשר חייל לפרטיזן!" אך בעוד שההוגים הבריטיים התחבטו כיצד לנטוע סגולות פרטיזניות בחייל הבריטי, השקוע במסורת הסדירה המעובשת, שקד בן-גוריון בארץ על התהליך ההפוך — לגרש את הדיבוק הפרטיזני מן הגוף שניק ממסורת הפלמ"ח.

שנה נוספת. שדה היה האלוף הראשון ש"התפטר". הוא קיבל מהאופוסטרופוס על רכוש הנפקדים בית מוזנח על חוף הים בג'בלייה, הפך אותו בעמל ידיו לפנת'חמד. שם גר עם אשתו השנייה, מרגוט, ובנו יורמי. כששתי בנותיו מנשואיו הראשונים איזה, ורבוסה, מחוץ

הבנות: איזה ורבוסה, הבנות, ליד הקבר הפתוח. מימין: תמר, אחות מרגוט, אשתו השנייה שטיפלה בו משך השנה האחרונה; משה דיין, הניכר. משמאל: יעקב סלומון, מפקד גדוד פלמ"ח, ידידו האישי. מאחור: קציני צה"ל ואבלים אורחיים.

הדעות מה גרם לו. קרוב לודאי שבן-גוריון רצה להבטיח לעצמו את הזכות לחלק את המינויים, ושהתחיל, בצורה האופיינית לו, דוקא עם הרג הגדול ביותר. הסיבה הרשמית היתה רק תירוץ: בי. גיי. הסתמך על מאמר שכתב שדה במדורו, חודשים רבים לפני כן, אחרי השבת השחורה, "יש גבול למרות". במאמר זה הסתמך על דבר אליהו גולומב, טען שההנחה לא תכיר במרות הציונית אם זו תצוה לחול על הבטן ולהפסיק את המאבק.

טען בי. גיי: אדם המוכן להפיר את המרות הציונית, אינו יכול להיות מפקד על חטיבה. היה זה נימוק מזור לגבי יצחק שדה, אדם שלא הפך מימיו מרות (פרט למקרה יחיד, כשהוציא להורג על דעת עצמו את רוצחו של אלכסנדר זייד). שדה סירב להתפטר. גילי ודורי סירבו לפטרו. ואילו בן-גוריון סירב אף הוא לפטרו מצדו, איים במקום זה בהתפטרות שלו. החלה התרוצצות כללית, בעיקר של דוד רמז. לבסוף נמצא פתרון: שדה לא פוטר אלא "הועלה בדרגה", קיבל תפקיד של יועץ צבאי לדוד בן-גוריון. מובן מאליו שבי. גיי לא התייעץ אתו מעולם.

האיבה בין שני האישים לא נסתיימה עד היום האחרון. גם אחרי המלחמה, כשדיבר על שיבת מפ"ם לקואליציה והחזרת אלוףיה לתפקיד, הוצא שדה מן הכלל, ועל כך אף הודיע שרת במפורש. אופייני ליצחק שדה שלא סבל כי משהו יטיל בנוכחותו דופי בבי. גיי. אמר הזקן: "בן-גוריון הוא איש גדול, אך לפעמים הוא עושה שטויות..." **הירד לא השיגה.** כשפרצה המלחמה נשאר שדה בלי תפקיד. ברבות הימים היה

לבית. הוא הרויח את לחמו במקצועו הראשון, כמומחה למחצבות, עבד כמדריך במחצבתו של חניכו לשעבר, יעקב סלומון. הוא גם יעץ לכל המחצבות של החיילים המשוחררים.

אחרי שאשתו, האהובה עליו, מתה מות יסורים ממחלת הסרטן, נתערערה גם בריאותו שלו. אף כי נראה בריא כתמיד, ויכול היה להניע כל שריר בגופו לבדו, כירסמה בו מחלה קשה.

לפני שנה וחצי הובא לשולחן הניתוחים. בשעת הניתוח נתגלה שהפנקריאס, בלוטה ליד הקיבה, נפוצה. הרופאים ידעו שיכול זה להיות סרטן ממאיר או דלקת פשוטה. הם יכלו לבדוק את הדבר על-ידי פתיחת הבלוטה. אולם הם לא רצו "להעמיד את חיי יצחק שדה בסכנה. הם ידעו שאם אמנם זה סרטן, ממילא אין מרפא. הם נמנעו מן הבדיקה והאריכו בזאת את חייו של שדה בשנה וחצי.

שדה עצמו לא ידע מאומה על שיקולים אלה. האמין שכליותיו חולות. על אף הכאבים המשיך בעבודתו, בחציבה ובכתיבה.

ביתו היה בית כנוס לתלמידיו וידידיו, שנכנסו בו תל שעות היום והלילה, שמעו תורה מפיו. היה זה גם מקום משיכה לאורחים מחו"ל, שיצו לראות את הדמות שסימלה את הדור. הם היו פוגשים אותו רכון על ספה, מוקף ספרים, חרבות ואקדחים, ציורים קלאסיים ומפות צבאיות. בלבו היה מקום כמעט לכל אדם. כשביקרה בביתו פול גיטליס, אשת הכנר, יצא באמצע השיחה לגינתו, קטף שושנה אדומה והגיש, לה. פגישה עמו היתה חוויה לכל אדם.

(המשך בעמוד 14)

הארון מורד: שעה שהרמטכ"ל וקציני המטה מצדיעים, עוקבים ראש הממשלה ויור הכנסת אחרי הארון הפשוט, שהלם את פשטות האיש, שהורד אל הקבר החצוב בסלע. אותו רגע ניתנה הפקודה לכבוד האחרון ושמונה מטחי תותחים הרעו בו בשפלה.

נזכר בתקופה אפלה זו בחייו — חניכיו נפרדו ממנו בזה אחר זה, יצאו לחזית, ואילו הוא, שלימד אותם את תורת הקרב. נשאר בחדרו רוטשילד 65, תל-אביב. הגאלה באה במשמרה-עמק. המצב שם היה כמעט מיואש, לא היתה ברירה אלא לשלוח את שדה. בתמרוך נועז נחת עם חייליו אל עורף האויב, הוציא אותו משיטיו משקלו. היה זה אופייני לכל לחימתו של הזקן: לא להגן על העמדה, אלא להוציא ממנה את הלוחמים, כדי להנחית מכה בנקודה החלשה של האויב, להסוות איתה שעה את חולשת מגיני העמדה על-ידי תמרוני הטעיה. בניגוד לאחרים, היה לו המבט הדרוש כדי להבחין בנקודה המכרעת של כל מערכה. במקום לבזבז את כל כוחותי בתריסר נקודות ופעולות ריכוז את הכל בנקודה מכרעת זו. ביקורתו לגבי הטאקטיקה של אחרים נבעה לרוב מנקודה זו.

בקרב משמר העמק נלקחה בשבי מכוניתו של קאוקי וניתנה מתנה לשדה מידי חייליו. הוא נסע בה כל ימי המלחמה, ניסה לרכשה אחר כך. אולם משרד הבטחון מכר אותה לאחר, שהציע מחיר שלא היה בידי שדה להשיגו.

"לחיי המפקד!" לפני מיבצע דני הציע שדה לרכז את השריון בחטיבה אחת, שיוכל להנחית מכה מרוכזת. הפעם, אחרי משמרה-עמק, נית לו הפיקוד על החטיבה. יש דמיון מסוים בינו ובין המרשאל רומל: שניהם היו מפקדי חיל-רגלים שהגיעו לחיל השריון אחרי שדגלו בטקטיקה רגלית חדשה. המבוססת על הסתגנות בעד קוי האויב אל עורפו — טקטיקה שהפכה יסוד לחיל הטנקים.

במיבצע דני פיקד שדה על הזרוע השמאלית. הפיקוד על המיבצע כולו נמסר ליגאל אלון, תלמידו. במסיבה ערב המיבצע הרים את כוסו, אמר: "כל ימי התפללתי

